

Anna Burehäll
Tel: 010-698 14 04
anna.burehall
@naturvardsverket.se

PM
2017-02-27 Ärendenr:
NV-01090-17

Motivering till Naturvårdsverkets val av åtgärd

Naturvårdsverket äger fastigheten Nora Järle 1:25 där det bland annat finns en kvarn, en damm och en bro. Området ingår i riksintresse för naturvård, kulturmiljövård och natura 2000. Det finns även fornlämningar i anslutning till dammen.

Naturvårdsverket har under flera år försökt hitta en lösning på hur man ska gå vidare i ärendet. Eftersom det är många motstående intressen på platsen så har Naturvårdsverket velat ge utredningen tid för att hitta en så bra lösning som möjligt. Det var tidigt i processen tydligt att det inte fanns en lösning som kan tillgodose alla intressen. Ett så kallat 0-alternativ dvs att fortsätta som det är idag är inte möjligt då Järleån inte mår bra idag, bland annat uppnås inte målet för gynnsam bevarandestatus för Natura 2000 området eftersom dammen hindrar fisk och vattenlevande organismer från att röra sig fritt. Det finns inte heller något tillstånd för den vattenverksamhet som pågår idag. Naturvårdsverket och länsstyrelsen har gjort bedömningen att den nuvarande vattenverksamheten som bedrivs inte skulle klara kraven i en tillståndsprövning om nyttoövertikt enligt miljöbalken (11:6 MB). Utöver detta så har Naturvårdsverket idag dammansvar då man som dammägare är ansvarig för dammen och dess underhåll. Det är inte ett hållbart alternativ att ha luckor som behöver regleras manuellt ur arbetsmiljö- eller säkerhetspekt. Även möjligheterna att bedriva skötelsåtgärder på och kring dammen behöver ses över långsiktigt.

Naturvårdsverket har uppdragit åt länsstyrelsens att med hjälp av externa konsulter ta fram en utredning för att ta fram olika förslag på lösningar som redovisas i rapporten förstudie ombyggnad Järle Kvarn version 20160930. Nedan följer ett mer ingående resonemang kring hur Naturvårdsverket har resonerat kring de olika påverkande faktorerna och hur detta sammanvägt i slutändan har resulterat i att Naturvårdsverket har valt att gå vidare med det alternativ som innebär att man återskapa den naturliga forsmiljön förbi dammen.

Natura 2000 och riksintresse

Järleån har sammanhängande forsmiljöer som är bland de längsta i mellansverige. Forsarna hyser värdefulla arter som flodpärlmussla, kungfiskare, öring med flera. Undersökningar visar att flera av dessa arter håller på att dö ut

eller är kraftigt skadade. Området är skyddat som naturreservat och Natura 2000-område. Natura 2000 omfattar värdefulla naturområden med arter eller naturtyper som är särskilt skyddsvärda ur ett europeiskt perspektiv. Det är regeringen som beslutar om att föreslå Natura 2000 områden till EU kommissionen som sedan beslutar om områdena. Alla EUs medlemsländer är skyldiga att förhindra försämring av livsmiljöerna och syftet med områdena. Det är en stark naturskyddslagstiftning.

Naturvårdsverket har i uppdrag att verka för att de av riksdagen beslutade miljö kvalitetsmålen, såväl som internationella åtaganden och mål genom Ramdirektivet för vatten och Natura 2000 uppfylls. Naturvärdena väger därför tungt i valet åtgärd. För naturvärdena är ingen annan av de föreslagna lösningarna ett fullgott alternativ.

Dammansvar som fastighetsägare och skötsel

Naturvårdsverkets uppdrag från regeringen är att äga mark för naturvårdsändamål. Såsom fastighetsägare med en damm har vi ett dammansvar som innebär att man är ansvarig för dammen, dess underhåll och har ett ansvar att ha de tillstånd som behövs. Naturvårdsverket har lämnat uppdrag om viss fastighetsförvaltning till länsstyrelsen då skötseln av Naturvårdsverkets fastigheter är nära förknippad och bör samordnas med förvaltningen av skyddad natur.

I det här fallet finns inte något tillstånd för den verksamhet som bedrivs idag och enligt skälen beskrivna ovan har Naturvårdsverket och länsstyrelsen bedömt att 0-alternativet inte är ett alternativ. Utifrån fastighetsägarperspektiv vill Naturvårdsverket hitta en lösning som långsiktigt minskar tillsyn och underhåll och framförallt innebär att dammen kan skötas på ett säkert sätt utan risk för material- eller personskador. För Naturvårdsverket som fastighetsägare är därför det bästa alternativet att återskapa forsen då det innebär att Naturvårdsverket inte får samma dammansvar, anläggningen skulle regleras utan manuella insatser och det blir mindre behov av att rensa undan träd och dylikt som fastnar i dammluckorna om det inte är lika mycket hinder i å-fåran.

Kulturvärden och estetiska värden

Samtliga alternativ i utredningen innebär påtaglig skada på kulturmiljövärdena enligt bedömning av länsstyrelsen. Detta på grund av att alla ingrepp innebär att möjligheten att visuellt förstå kontrasten mellan det stilla vattnet i vattenspegeln och det forsande vattnet nedströms dammen försvinner. Det ger en pedagogisk bild av hur vattenregleringen har gått till på platsen vilket försvinner om man tar bort dammluckorna och återskapar forsen. På platsen har det tidigare även funnits en järnhammare och en såg men det finns bara lämningar kvar av dessa idag. Dessa lämningar är klassade som fornlämningar. Dammen är inte en fornlämning då den fortfarande är i bruk.

Riksintresset för kulturmiljövård i området hänvisar till att det är bebyggelsen, odlingsmarken, lämningar efter Järle nedre bruk samt ”Järleåns slingrande fåra”

som är grunden för riksintresset. Detta gör det svårt att hitta alternativa lösningar som tillgodoser alla intressen då man inte vill göra ingrepp i miljöerna runtomkring.

Utifrån kulturmiljösynpunkt bedöms återskapandet av forsmiljön som den minst skadliga för kulturmiljön av de föreslagna alternativen även om det som nämnt ovan också har bedömts medföra påtaglig skada. Den visuella påverkan och skadan på fornlämningarna bedöms bli mindre av att vattnet blir strömmande jämfört med att bygga nya konstruktioner i den här miljön. Detta alternativ bedöms också påverka kvarnbyggnaden minst.

Då det inte finns något alternativ som Naturvårdsverket bedömer att det går att gå vidare med som inte innebär påtaglig skada på kulturmiljön så kommer kompensationsåtgärder att vara viktigt att titta på. Det är viktigt för Naturvårdsverket att återskapandet av forsmiljön ska skada kulturmiljövärdena så lite som möjligt och kommer att arbeta för att åskådliggöra hur det har sett ut på platsen under de olika skedena. Det har varit mycket förändringar på platsen historiskt och det är viktigt att det åskådliggörs för besökare på platsen. Då man genom återskapandet av forsmiljön återgår till det ursprungliga tillståndet på platsen kommer förståelsen för vattnets kraft också kunna åskådliggöras på ett tydligt sätt.

Det är också viktigt att platsen blir en fortsatt estetsikt tilltalande plats som även fortsättningsvis rinnande vatten i brofåran och att eventuell nödvändiga förstärkningar av bron görs så att de smälter in och passar i miljön.

Tidigare utredningar

År 2010 togs det fram en ansökan om att lagligförklara dammen med en fiskväg vid sidan om i den södra fåran. Då denna lösning inte löste problemen med en långsiktigt lösning som minskar tillsyn, underhåll och framförallt innebär att dammen kan skötas på ett säkert sätt utan risk för material- eller personskador så valde Naturvårdsverket att ta fram en större utredning med flera alternativ. Vidare har det visat sig att den aktuella förfallna fiskväg inte har fungerat. Det är svårt för fisken att hitta fiskvägar vid sidan om utan den vandrar i huvudfåran där merparten av vattnet går. Naturvårdsverkets och experters bedömning, som är involverade i projektet, är att endast en bråkdel av fisken skulle hitta fiskvägen i den lilla södra fåran.

Ärendets fortsättning

Då Naturvårdsverket utifrån det som redovisas ovan har valt att gå vidare med alternativet av ansöka till mark- och miljödomstolen om ombyggnation av dammen för att återskapa forsmiljön. Processen påbörjar under våren 2016 med att Naturvårdsverket med hjälp av konsulter tar fram samrådsunderlag. När samrådsunderlaget finns framtaget så kommer samråd att hållas med berörda sakägare, intresseorganisationer och myndigheter med utgångspunkt från

Samrådsunderlaget som nu tas fram. Arbetet med att ta fram samrådesunderlaget kommer att pågå under vår och sommar 2017 och samråden planeras att genomföras under hösten 2017.

Det kommer att vara domstolen som avgör hur natur- och kulturintressen ska vägas mot varandra och vilka åtgärder som är möjliga att genomföra på platsen.